

про те, що їх польонізаційний інтерес на Русь, то інтерес цілого народу. Ми не дивувались би, коли-б такі спори викликували менше цивілізовані люде або підмовлені і наймлені агітатори. Але дивуємо ся, що такою демагогією бавлять ся люде науки. Відзиваємо ся до поважного тіла професорів: „Станьте на висоті, на яку завело вас званє, і не грайте ролі агітаторів та шовіністів!“

Розуміть ся, що сей голос не промовить до розуму такого кс. Фіялка, що свого часу хотів безправно викладати свої предмети для руських богословів по польськи (намісь по латинськи), так що богослови аж страйком не допустили до того.

Коли вже говоримо про богословів, то піднесемо ще одну справу. Мабуть на ніякім університеті в світі нема такої аномалії, як на теологічнім факультеті у Львові. Три четвертині слухачів сього факультета — Русини, одна четвертина — Поляки. Для тої одної четвертини Поляків урядова мова польська, виклади латинські — руська мова могла-б подразнити їх делікатні ушка — побіч польських — більшість професорів — Поляки. І яким се правом? По нашій думці повинні богослови-Русини зараз по полагожденю теперішньої їх справи скликати своє віче в духовній семінарії, запросити на нього своїх професорів і наставників і застановити ся: чи не був би вже час раз знести латинські виклади, а на їх місце завести руські? Чи вони по скінченю студий стикають ся де опісля з латиною в житю? Чи вона їм потрібна до чого? Чи вона може для них „друга краєва мова“ і випадково може бути їм потрібна? Чи не ліпше було-б замісь кувати латинські виклади на память, провчити їх у рідній мові, а час ошаджений тим способом присвятити чому ліпшому, от хоч би поглубленю студий теології та історії церкви, які у нас тепер стоять майже на степені 0? А коли їх товаришів Поляків буде колоти руська мова викладова, най для них заснують Поляки окремих польський факультет. Русини проти того певно ні словечком не запротестують. Та щоби більшість ішла за такою зникаючою меншістю, се мабуть ніде нечуване, крім Львова.

Володимир Гнатюк.

У. „Славянскія начала“ д. Вергуна.

Два роки минає, як наш земляк, син селянина з Городка, др. Дмитро Вергун розпочав у Відні видавати невеличкий дво-

ЛІТЕРАТ.-НАУК. ВІСНИК XI.

тижневник „Славянскій Вѣкъ, всеславянскій органъ“. Титул, особливо друга його часть могла би декого ввести в блуд: можна-б подумати, що др. Вергун справді захотів здвинути в Відні орган для спокійного, річевого порозуміння між поодинокими славянськими народами, орган в роді колишніх Йорданових „Slavische Jahrbücher“ або пізнійшого „Slavisches Centralblatt“, чи в кінці чеських „Slovanský Sborník“ Глінка та „Slovanský Přehled“ Черного. Хоч і як дуже підхлібляло-б се нашому самолюбію — знати, що така гарна річ здвигнена заходом і працею нашого земляка, то про те на жаль мусимо сказати, що орган д. Вергуна настроєний зовсім на иньшу нуту і змагає зовсім до иньшої мети, а не до взаємного порозуміння між Славянами, яке може основувати ся тільки на докладнім розуміню історичних обставин, серед яких розвивав ся і живе доси кожний поодинокий славянський народ, на розуміню дійсних культурних потреб і інтересів кожного з тих народів. Що те розумінє у всіх Славян лишає ще бажати дуже багато, се не підпадає ніякому сумнівови. Значить, кожде зусилє — збільшувати суму того розуміння треба вважати ділом високо-культурним і гідним усякої пошани й симпатії. Певна річ, дехто з Славян бачучи, що на чолі віденського „всеславянського“ видання стоїть др. Вергун, фаховий славист, ученик проф. Ягіча, міг мати надію, що молодий редактор виніс із школи сього славного вченого той дух високої безпристрасности, горячого бажання правди і тверезої критики, що ціхує всі праці проф. Ягіча від строго наукових дослідів аж до публіцистичних статей. На жаль, і тут швидко прийшло розчарованє. Вже сам титул нового видання „Славянскій вѣкъ“ (в супротивности до давнійших буцїм то романських та германських віків, пор. вірш д. Вергуна цитований у попередній книжці стор. 47—51) показував, що вчителем д. Вергуна був не Ягіч, а радше Хомяков, Аксаков чи хто будь із старих московських славянофілів. А перший нумер видання показав надто ще, що у д. Вергуна нема навіть високого, будь-що-будь, ідеалізму старших московських славянофілів, що йому обік високої міснї Славянщини в „нашомъ вѣкѣ русско-славянскомъ“ усміхають ся й лаври „Воерсен-Сюргіє-а“ і хочеть ся зробити свій „Славянскій Вѣкъ“ також органом „коммерческихъ сношеній“ славянських купців, свинарів та воскобийників.

Не диво, що орган заснований на моральних поглядах того Мойше з Ваканової драми, якого портрет змальовано висше в отсій

книжці („бути добрим і второпним“) не притягнув до себе нікого з виднійших славянських діячів, і коли друкує у себе також твори славних російських беллетристів, то се тільки завдяки браку літературної конвенції між Росією й Австрією, через що російські письменники не можуть охоронити ся від явної літературної крадіжки, — бо-ж ми певні, що ані Горький, ані Чехов, ані Короленко не дали-б дозволу передруковувати свої твори в такому журналі. Що до інших Славян, то дивує нас хіба одно, що зважив ся тут друкувати свої праці Степан Радіч, молодий хорватський письменник і талановитий публіцист, чоловік, якого погляди й симпатії дуже сильно різнять ся від думок д. Вергуна.

Наші читачі знають уже з „Хроніки“ Літ.-Наук. Вістника, що д. Вергун не признає існування українського народу, української літератури. В тім пункті він хоче бути консеквентним і не тільки на обложці, де подано титул його журналу на всіх славянських мовах, не подано його по українськи, але в реєстрі часописей, які дістає в обмін за свою макулятуру, між галицько-руськими не подає ані одної „фонетичної“, хоча дістає от хоч би й наш Етн. Збірник. Правда, цілком гладко пройти через „камень претконовенія“, яким є існування великого, 30-мільйонного народу, по указу буцім то змазаного з карти Європи, д. Вергунови таки не вдалось. Зараз на першім кроці йому прочитав досить неприємну лекцію французький учений етнограф Гедоц, також член народу, який сотками літ змазувано з карт і якого про те й доси не зарито в могилу — кельтського народу. Дісталось д. Вергунови і від інших учених та поважних людей — пригадаємо цитований у нас голос проф. Бодуена де Куртене. Розуміть ся, склад думок нашого „всеславянця“ не такий, щоб на нього мали якийсь вплив тверезі і поважні докази і фактичні уваги. У нього против таких уваг є вічний щит, від якого відскакує все мов горох від стіни. Сей щит, то його „славянскія начала“. Ними мов розпаленою коцюбою він штуркує в зуби всім не лише тим, хто боронить факту існування українського народу, але й тим іншим Славянам, хто висловлює домагання та бажання незгідні з поглядами самого д. Вергуна. „Хочется слободы, да славянскихъ началъ не хочется!“ — говорить д. Вергун у відповідь на лист якогось добродушного і пренаївного Словінця (ч. 26, стор. 59), який благає Росіян, щоб хоронили Словінців від германізації в інтересі коли вже не Славянства, то хоч в інтересі самої Росії, бо-ж поніменені Славяне

побільшать ряди ворогів Росії. Щож се за „славянскія начала“, які д. Вергун з таким апльомбом протиставить свободі, що її хоче Словінець? Досить прочитати одно число „Слав. Вѣка“, щоб зрозуміти ті „начала“: се старі знайомі з незабутих часів „Николаєвщини“ і славянофілів Погодинської барви: православіє, самодержавіє і „народность“, себто помосковлене. Д. Вергун висловлює їх коротше але не менше характерно в епіграфі свого журналу „Любовью и силой“. От молодець! зовсім як Гетевський Erlkönig:

Und folgst du nicht willig, so brauch' ich Gewalt.

Як правдивий ренеґат д. Вергун відрікаєть ся й мудрости українського народу, який у своїй приповідці говорить (мабуть знавши вже таких добродіїв!): „Любити люби, а руки при собі держи!“ Ні, д. Вергун не хоче держати рук при собі. Хто не схоче добровільно піти на його „славянскія начала“, того він заставить силою. Живцем пригадуєть ся поступуване московських офіцерів, коли освободжали Болгар від Турків. „Прийдеш до Болгарина — писав під сьвіжим вражінем баченого петербурський адвокат і публіцист Е. Утіц, — просиш у него сього й того, — нема нічого. А як тріснеш його порядно в зуби, зараз шовковий стане, всьо найдець ся“.

За одно хіба дякуймо Богу, що у д. Вергуна руки не такі довгі, як язик, а то він справді показав би не самим тільки ненависним Українцям, а й иньшим Славянам-єреґикам, де раки змужють. От у останнім, цитованім уже зошиті він у віршованій вступній статі на адрес Чехів і всіх Славян-римокатоликів пускає делікатну фразу про „дурь обезьявыченныхъ Славянъ“, не признає Прагу ключем чеської землі, а хіба лиш її пороґом і вірить в те, що не тепер, то в четвер якийсь подібний до нього капітан ісправник по указу перенесе столицю Чехії і навіть пережене чеського духа „съ пражскаго Кремля къ Мееодьевой могилѣ“. А не схоче по любови, то від чого-ж сила — нагайки? „Ура нашъ вѣкъ русско-славянскій!“

Дв. Франко.

VI. Національна школа та „сердечное попеченіє“.

Від одного народнього вчителя Подольської губернії в Росії одержуємо ось які уваги: В нашім царстві, в Росії, тепер більш ні об чім не говорять, як про реформи шкіл. Кажуть, що треба